

A turizmus válságjelenségei

Szerkesztette:

Szalai Katalin – Michalkó Gábor – Rátz Tamara

Kodolányi János Egyetem
CSFK Földrajztudományi Intézet
Magyar Földrajzi Társaság
Székesfehérvár–Budapest, 2023

Geotúra-vezető képzés tapasztalatai a Bükk-vidék Geoparkban

*Sütő László¹ – Szepesi János² – Kozics Anikó³
– Utasi Zoltán⁴ – Kajati György⁵ – Patkós Csaba⁶*

Bevezetés

A turizmus egyik jelentős törekvése a természeti értékek fenntartható hasznosítása. A látványos természeti képződmények, jelenségek régóta szerepelnek a turisztikai attrakciók között (vízesések, szurdokok, vulkánok, különleges ősmaradványok stb.). A Covid19-járvány okozta turisztikai válság átalakította a természetjárást is. Azonban ebben az ágazatban korántsem olyan egyértelműen negatív folyamatok zajlottak, mint a szállodaiparban vagy az egyéb zárt térben játszódó turisztikai tevékenységek esetén (Kiss et al. 2021). A nemzetközi trendek alapján a természetjárás felívelő szakasza ütemvesztés nélkül folytatódott (Kim et al. 2020, Linden 2021). Mindez hazánkban is megfigyelhető a nemzeti parkok látogatottságában (Benkhard 2021), valamint a Magyar Természetjáró Szövetség adatai alapján a kéktúra mozgalomban is az eddigi legtöbb résztvevőt jegyezték fel 2021-ben (Turista Magazin 2022). Ennek egyik oka, hogy hazánkban „A kijárási korlátozásról szóló 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet” alapján az egyéni és azonos háztartásban élők zöldterületi szabadidősport tevékenysége megengedett volt. A szervezett outdoor turisztikai események hordoztak kockázatot, mert a védettséggel kapcsolatos önbevallás alkalmazása nem zárta ki egyértelműen a fertőzött résztvevőket, ami hozzájárulhatott a belföldi járvány terjedéséhez (Mátyás 2022). Ennek kivédésére – szakirodalommal megerősített (Everingham–Chassagne 2020) természetjáró tapasztalataink alapján – a többnapos, szállást is igénybe vevő természetjáró programok gyakran egynapos, egyéni utazású, szűk körű családi, baráti eseményekké alakultak át (Michalkó et al. 2022). Részben a beltéri sportok helyettesítésére, a bezártság enyhítésére olyanok is többen kirándultak, akik eddig nem jártak túrázni.

1 egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, suto.laszlo@uni-eszterhazy.hu

2 egyetemi docens, MTA-ELTE Vulkanológiai Kutatóközpont, DE-ATOMKI, szepeja@gmail.com

3 vezető térinformatikus, Magyar Természetjáró Szövetség; óraadó, ELTE, kozics.aniko@termeszettjaro.hu

4 főiskolai docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, utasi.zoltan@uni-eszterhazy.hu

5 főiskolai docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, kajati.gyorgy@uni-eszterhazy.hu

6 tanszékvezető egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, patkos.csaba@uni-eszterhazy.hu

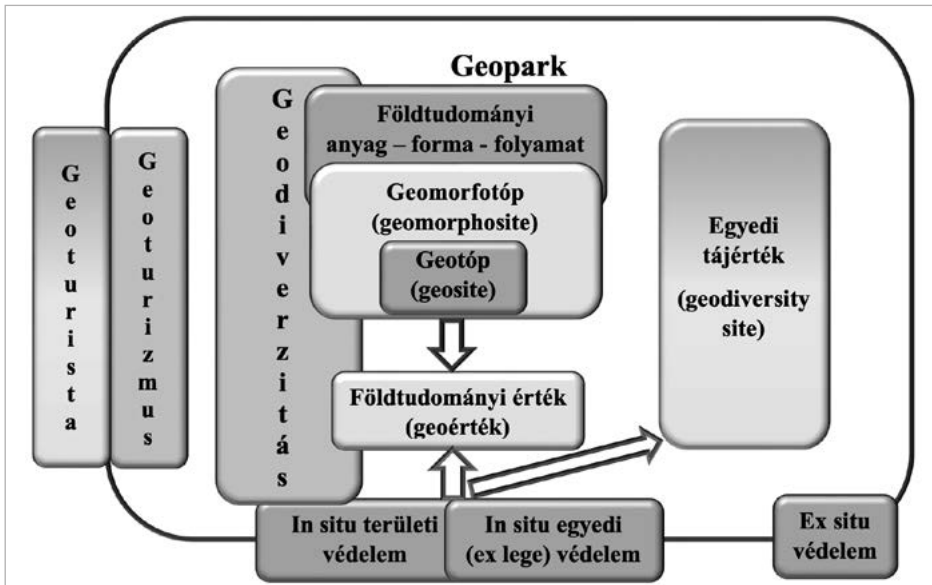
Az elmúlt három évtizedben nemzetközi és hazai szinten is elindultak azok a kezdeményezések, amelyek a földtudományi örökség ökoturisztikai fejlesztését célozzák meg. Ennek oka, hogy a geoértékek egy része jelentős vonzerővel bír, másrészt megőrzésük révén segítik a környezeti változások megértését. Azt sem szabad elfelejteni azonban, hogy a járvány okozta turisztikai bevételkiesés visszavetheti a természetvédelmi célok elérését (Mátyás 2022). Ezért a napjainkban megerősödő geoparkokban is gondolni kell ezen hatások kiküszöbölésére, amelyre a turisztikai tevékenység jellegéből adódóan megvan a lehetőség. Tanulmányunkban a geoturizmus és a geoparkok főbb elemeit, valamint az általunk kidolgozott geotúra-vezető képzést mutatjuk be a Bükk-vidék Geoparkban lezajlott első tanfolyam alapján, kitérve a járvány okozta hatások enyhítésének lehetőségére.

1. Geoparkok, geoértékek

Geoparkokat olyan helyeken alakítottak ki, ahol a földtudományi értékek száma, változatossága jelentős és turisztikai vonzerőt képvisel. Ez nem egy újabb természetvédelmi kategória, hanem egy turisztikai fejlesztési rendszer, amelynek célja a földtudományi örökség megőrzése (Dowling–Newsome 2006, Tardy–Szarvas 2008, Lóczy 2015, Tardy 2021). Az ökoturizmus jellemzői ezért itt is megállják a helyüket (helyi közösség részvétele, értékőrző bemutatás, magas minőségű, kreatív szolgáltatások, tömegturizmus idő- és térbeli korlátozása, az adottságok fenntartható használata stb.). Az új elem az attrakció: a geoérték. Ehhez a hazai kutatások régre visszanyúló földtudományi természetvédelmi előzményeket használhatnak fel (Gellai–Baross 1996, Bedő et al. 2006, Tardy–Szarvas 2008). A geoturizmus fogalomrendszerét többek között (Gray 2008, Tardy–Szarvas 2008, Brilha 2016, Szepesi et al. 2018, Sütő et al. 2022) foglalta össze. Egy geopark létrehozását négy feltételhez kötik (UGGp 2021):

- Nemzetközi jelentőségű földtudományi örökség
- Menedzsment
- Láthatóság, arculat
- Hálózatépítés

A geoparkok alapját a nemzetközileg is jelentős földtani-természetföldrajzi adottságok és geodiverzitás képezik (1. ábra). Legkisebb információhordozó egysége a geotóp (geosite). Ez lehet egy sziklafal (kőzetfeltárás), egyedi felszínforma (kaptárkő, víznyelő stb.), ásvány- vagy ősmaradvány lelőhely, működő természeti jelenség (forrás, gleccser stb.). Több geotóp együttese geomorfotópot (geomorphosite) alkot, amelyek térbeli elrendeződése adja a táj földtani-formai karakterét. Ezek nagyobb területen mutatnak be összetett élettelen természeti értékeket, mint például Szarvaskő környékén vagy a Bél-kőn és előterén. A földtudományi örökséget a hozzájuk kötődő élővilág, gazdálkodási, épített vagy kulturális értékek egészítik ki, amelyek részei egy terület egyedi tájértékeinek is. Ilyenek a helyi kőzetanyagokból készült épületek; köztéri, tárgyi népi alkotások; szellemi kulturális emlékek, mint a szakrális vagy irodalmi értékek (ördögszántás, kaptárkő stb.). A fenntarthatóság jegyében fő szempont az értékek helyszíni megőrzése (in situ

1. ábra A földtudományi örökséghez köthető fogalmak rendszere

Forrás: Sütő in: Sütő et al. 2022

védelem), vagy ha ez nem lehetséges, akkor a gyűjteményi elhelyezés (ex situ védelem), mint a nemzetközi jelentőségű bükkábrányi miocén mocsárciprus leletek esetén.

A különböző vonzerejű geoértékek akkor válnak turisztikai attrakcióvá, ha a szükséges szolgáltatásokat, infrastruktúrát, marketinget és narratívát hozzáillesztjük. Utóbbi alatt a turisták számára befogadható ismereteket, illetve a geoértéket a helyi közösségekbe ágyazó kulturális kapcsolatokat értjük. A geoparkok e feladatok koordinálására szolgáló menedzsment szervezetek. Sokrétű társadalmi hatásuk akkor érvényesül, ha a helyi közösség és a turizmusban érdekelt célcsoportok partnerségére épít (Patkós – Varró 2015). A menedzsment első lépése a geotópok és a turisztikai felhasználhatóságot meghatározó elemek állapotfelmérése. Ezek értékelésére többféle módszer született, melyeket többek között Brilha (2016) és Szepesi et al. (2018) foglaltak össze. A Bükk-vidék Geoparkban Vujjić és szerzőtársainak. (2011) GAM modelljét használtuk. A természeti értékek fenntartható hasznosításhoz szükséges, védettség esetén kötelező, kezelési terv kidolgozása.

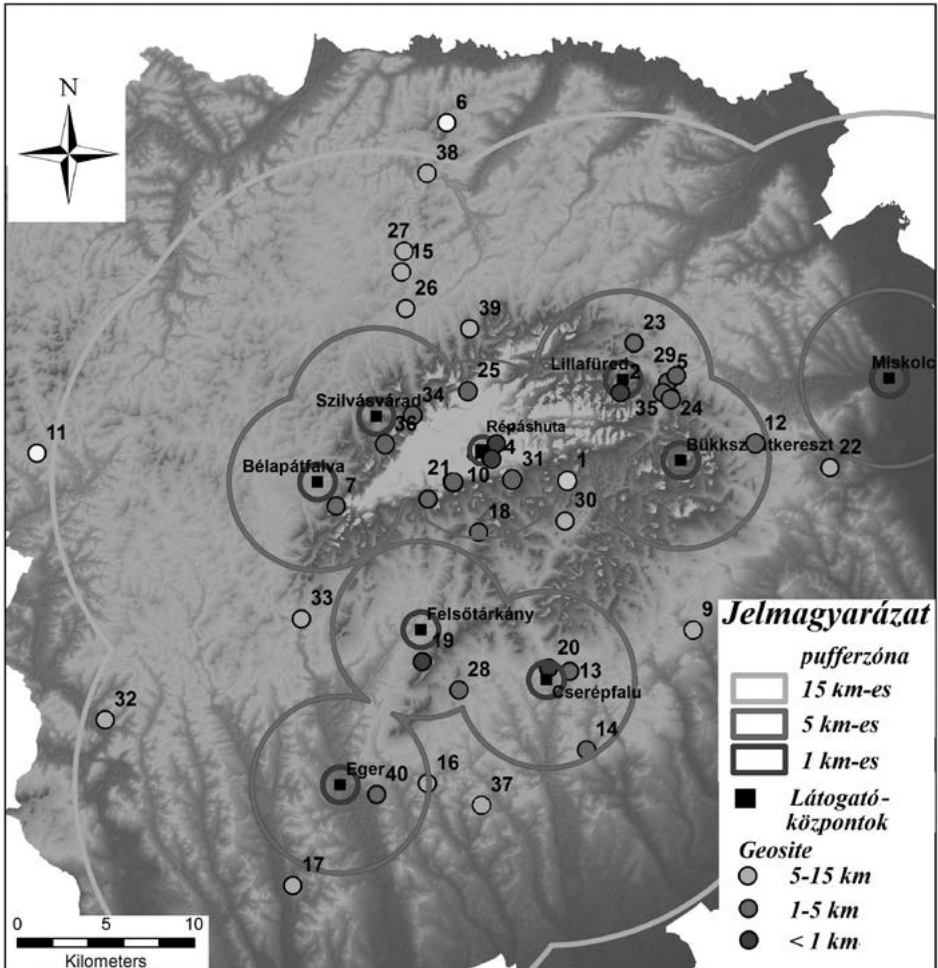
A tájkaraktert biztosító geoértékek láthatóságának tartalmi részét a releváns szakmai információk, ismeretterjesztő tanulmányok, technikai részét a partnerekhez és a leendő turisztikai célközönséghez eljuttatott honlap, közösségi médiafelület, (online) térképek biztosíthatják. A hiteles médiamegjelenés jól felépített marketingtevékenységet kíván.

Már az első nemzetközi geoturisztikai munkamegbeszéléseken megfogalmazódott a hatékonyabb menedzsment, a jobb láthatóság és érdekérvényesítés miatt a hálózatosodás igénye. Elsőként a ProGeo Európai Geopark Hálózatát alakították meg 2000-ben⁷. Ezt követte az UNESCO Globális Geopark Hálózat (UGGp) 2004-ben, amely integrálta

7 http://www.europeangeoparks.org/?page_id=637

az európai szervezetet. Egy geopark többlépcsős eljárás során válhat az UGGp részévé. A tagság nem végleges, a megfelelés felételeit négyévente felülvizsgálják.

2022-ben világszerte 169 geopark létezett, ebből 94 Európában. Hazánkban három geopark működik. A világszerte első, határon átnyúló szerveződés a Novohrad-Nógrád Geopark⁸ 2010 óta, a Bakony-Balaton Geopark⁹ 2012 óta az UGGp tagja¹⁰. A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság koordinálásával, 105 település részvételével 2018-ban megalkult Bükk-vidék Geopark napjainkban pályázik a nemzetközi tagságra.

2. ábra A Bükk-vidék Geopark látogatóközpontjai és fontosabb georétekei
 Forrás: Sütő–Baranyi in: Sütő et al. 2020

8 <https://www.nogradgeopark.eu/>

9 <http://www.geopark.hu/>

10 <http://www.globalgeopark.org/GeoparkMap/index.htm>

A négy pillér tulajdonságai láthatóan megfelelnek a járványhelyzetben leírt turisztikai ellenállóképességnek (Keller–Kaszás 2022). A vonzerők turisztikai hasznosítása többféle módon is lehetséges, a társadalmi és ökológiai rendszer összekapcsolódik, hálózatban és a helyekkel együttműködve a menedzsment képes az érdekelt felek koordinálására, tanulási innovációk megjelenítésére. A veszélyt a Bükk-vidék Geopark esetén a kapcsolati háló kialakulatlansága, az együttműködés hiányosságai hordozzák. Ugyanakkor az egyes világörökségi területeken már létező jó gyakorlatok révén (Alvarez-Sousa–Paniza Prados 2020) az UGGp tagsági pályázat lehetőséget teremt egy olyan rendszer kiépítésére, amely kezelni tudja a jövőbeni turizmusbiztonsági helyzeteket.

2. A geoturizmus szereplői

Az 1990-es évektől jelentek meg a geoturizmusra vonatkozó első publikációk (Hose 2000, Dowling–Newsome 2006, Robinson 2008, Dowling 2010). A hazai kutatások Szepesi és szerzőtársai (2018) és Tardy (2021) összefoglalásában jelentek meg, a földtani értékek országos természetjáró atlaszát Budai és Gyalog (2009) publikálták.

A fenntartható geoturizmus fő elemei: a felelős irányítás, a társadalmi felelősségvállalás, a felelős állampolgár és a turista. A sikeres működtetés szereplői a geopark irányítói és alkalmazottai mellett az (ön)kormányzati, kutatói és gazdasági szakmai, for- és nonprofit szféra, valamint a helyi közösségek (Dowling–Newsome 2006). A magánszektor az egész turisztikai értékláncban megjelenik, a közszektor biztosítja a jogszabályi, szakpolitikai, illetve részben a szakértőkkel közösen a pénzügyi háttérrel (például Leader, Interreg). A civil szektor a tudástranszferben játszik szerepet (képzések, nyílt napok, gyakorlótúrák) és a helyi közösséggel együtt teremtik meg a geoturizmus szolgáltatásait és a befogadó légkört.

Innen nézve a geopark egy közösségfejlesztési rendszer, amelynek megalapozása a helyiek hasznosítható tudásának feltérképezését is magában foglalja (Patkós–Varró 2015) (1. táblázat). Ennek első lépése a helyi közösség kulcsembereinek (gatekeeper) megkeresése. Rajtuk keresztül valósulhat meg a minél nagyobb részt foglalkoztató CBT (community-based tourism) mozgósítás. Következő lépés az egyén szintjén rejtett lakossági erőforrások megismerése. Ehhez a szakértők álomtérképezést javasolnak. Ebben tárják fel azokat a belső motivációkat, amiért a helyiek hosszú távon hajlandók tudásukat aktívan a köz javára bocsátani az általuk elvárt és reális ellenszolgáltatás fejében.

1. táblázat *A helyi lakosság geoturisztikai adottságai*

Képességek szintje	Adottság	Lehetőség
egyén	életmód, szokások, személyes kompetenciák, geoértékek helyi ismerete	étkezési szolgáltatások, túravezetés, szimbolikus javak stb.
önkéntes csoportok, civil szervezetek	mobilizáló, aktivizáló hatás, hivatalos hatalom nélkül	szolgáltatások, kreatív ipar megszervezése
intézmények	fizetett szakemberek, specialisták	szakmai, anyagi és infrastrukturális erőforrások biztosítása

Forrás: saját szerkesztés

Egy jól felépített geopark nemcsak anyagi haszonnal jár. Olyan értékelvű (kis)területi rendszer, amely a helyi közösséggel kölcsönhatásban fejlődik, hozzájárul a helyiek életminőségének és környezetének hosszú távú javításához. Emiatt erősítheti a térség népességmegtartó erejét, alkalmas a hátrányos helyzetű területek fenntartható fejlesztésére. Ezért hazánkban is megjelent körülöttük az állami szerepvállalás. De ez csak akkor érheti el célját, ha a menedzsment szervezet valóban integrálja a helyi közösséget a geopark vezetésébe és szolgáltatási rendszerébe.

A fenntarthatóság és a Covid19-járvány okozta kihívások egyik megoldási lehetősége (Németh 2022) jól összecseng a fenti jellemzőkkel. A helyiek bevonása, a körforgásos gazdaság és a helyi termékeket felhasználó rövid ellátási láncok megvalósíthatók. Mindez az igényes geoturisták elvárásaival is találkozik, költséi hajlandóságuk megalapozza a rendszer fenntarthatóságát.

1. fotó *Alkalmi geoturisták csoportja a Less Nándor Emléktúra Geotóp Napján a cserépfalui Millennium kilátónál*
Nagy Richárd felvétele, 2017

A geoturisták olyan utazók, akik hajlandók kimenni a természetbe egy földtudományi attrakció megtekintéséért és azért fizetni (1. fotó) (Robinson 2008, Grant 2010). A heterogén célközönség a kognitív (örökségturizmus), az esztétikai (látványérték), valamint az önmegvalósítás szükségletét elégítheti ki (Michalkó 2016). A geoturisztikai szegmensek elkülönítésének alapja a földtudományi ismeretek szintje és az attrakciók iránti motiváltság (Hose 2000, Robinson 2008, Grant 2010, Rózycka–Migoń, 2018). Mászt jelent az egyes csoportoknak az egyediség, a képződmények jó bemutathatósága, a látványérték (esztétikum), az infrastruktúra kiépítettsége és a megközelíthetőség, valamint a védettség (2. táblázat).

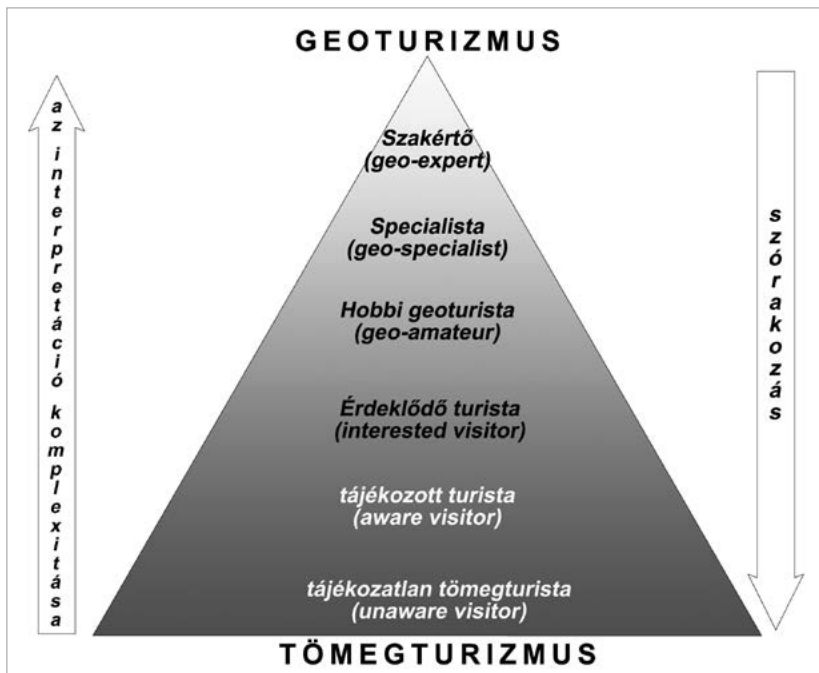
A *tájékozatlan tömegturisták* (Grant 2010) e vonzerőkre, mint látványélményre tekintenek (3. ábra). Ismeretszerzés iránti igényük elhanyagolható, fontosabb, hogy megmutathassák magukat egy-egy attrakzív geovonzerő mellett. Gyakran nehezen irányíthatók, akár szándékos akár véletlen károkozásra hajlamosak.

2. táblázat A geoturisták viszonya a geoértékek adottságaihoz

Súly \ Turista	Geoexpert	Érdeklődők	Képzetlenek
magas	Tudományos érték	Oktatási érték	Esztétikai érték
magas	Megőrzöttség foka	Hozzáadott érték	Elérhetőség
közepes	Oktatási érték	Esztétikai érték	Megőrzöttség foka
közepes	Esztétikai érték	Elérhetőség	Hozzáadott érték
alacsony	Hozzáadott érték	Megőrzöttség foka	Oktatási érték
alacsony	Elérhetőség	Tudományos érték	Tudományos érték

Forrás: Rózycka–Migoń 2018

A tipikus geoturisták többsége 20-50 év közötti, önálló egzisztenciával bír, gyakran individualista (Robinson 2008). Általában kötődik a földtudományokhoz (tanulmányok, hobbi). Többségük jelentős vásárlóerőt képvisel. Őket tovább oszthatjuk a 35 év alatti ökotudatos „geo-savy”, valamint az igényes „városi” turistára. Előbbiek elsődleges célja a „természeti lét” megélése, utóbbiak a szervezett turizmus igényesebb képviselői. Hose (2000) és Grant (2010) őket *tájékozott, illetve érdeklődő* turistának nevezi. Elsősorban az

3. ábra Geoturisták tipizálása a geoértékkel kapcsolatos tudás és motiváció szerint
Forrás: Grant 2010 alapján

értéktípusok változatossága, a kalandfaktor után érdeklődnek. A földtudományi attrakciókat a klasszikus turisztikai célpontok kiegészítő programjaként tekinti meg. Ismeretkörük ugyan kevésbé mély, de tájékozottak a célterülettel kapcsolatban. Természetvédelmi attitűdjük kényelmi szinten általában jól irányítható.

Motivációjuk szerint az *elszánt* geoturisták a szakmailag izgalmas helyszíneket keresve gond nélkül kilépnek utazási komfortzónájukból (Hose 2000). Ide tartoznak a *hobby-geoturisták* (barlangászok, ásvány- vagy ősmaradványgyűjtők stb.). Tudásszintjük az átlagosnál magasabb is lehet. A *specialista*- és a *szakértő geoturisták* földtani-földrajzi ismerete – gyakran tanulmányaiknak és foglalkozásuknak köszönhetően – kiemelkedő (Grant 2010). A képzeletbeli geoturizmus csúcán ők azok, akik leginkább holisztikusan közelítik meg a földtudományi örökség természeti és közösségi beágyazottságát. E nagy csoport a lehető legkisebb zavarást próbálja elérni, de az igazán elszánt gyűjtők között is akadnak sajnos a geoértéket trófeának tekintők, amelyért károkozásra is hajlamosak (2. fotó).

2. fotó *Érdeklődő és geoexpert túrázók a Hór-völgy egykori kőfejtőjében*
Sütő László felvétele, 2021

Michalkó és társai (2022) Covid19-járvány utáni alkalmazkodási vizsgálata alapján a tipikus és az elszánt geoturisták lehetnek azok, akik hajlandók megfizetni a magasabb árfekvésű, minőségi többletszolgáltatásokat. A „local living” típusú (Szerdahelyi 2021) természetjárás várható megerősödése kedvező tendencia a geoparkokra nézve.

3. A geoturizmus szakmai szolgáltatói: a geotúra-vezetők

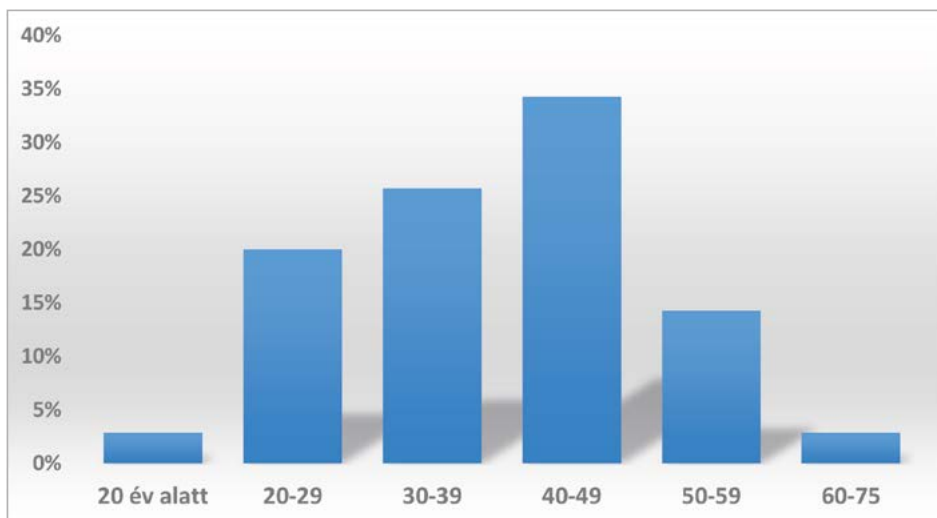
A különböző tudású és érdeklődésű turisták kiszolgálására egy geoparkban olyan túra-vezetők szükségesek, akik nemcsak a természetjárás alapvető szakmai fogásait, hanem a térség földtudományi örökségét és a bemutatási módszereket is megfelelően ismerik. Az UGGp tagságra aspiráló Bükk-vidék Geoparkkal szemben támasztott elvárások egyike, hogy legyenek ilyen szakembereik. A Bükki Nemzeti Park felkérésére szervezett nyílt geotúra-vezető tanfolyamunkat 35 fő végezte el 2021-ben. A résztvevők részben a nemzeti park közvetlen kapcsolatrendszeréből kerültek ki, többen a szervező civil természetjáró szervezetektől és az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem oktatóitól hallottak a lehetőségről, néhány fő a nemzeti park honlapjáról tájékozódott. Ez jól mutatja, hogy a geopark kapcsolatrendszere még nem teljesen beágyazott.

A nemzeti park a résztvevők felé semmilyen szakmai előfeltételt nem fogalmazott meg. Jelentkezéskor azonban a későbbi alkalmazás lehetőségéhez információkat gyűjtöttünk. Minden érdeklődő státusz- és attitűdkérdésekre adott választ, melyet a tanfolyam esti terepi közösségi programjain kötetlen interjúk követtek. A kérdőív a státuszok rögzített kategóriái mellett nyílt végű kérdéseket tartalmazott. Az interjúk félig strukturáltak tekinthetők.

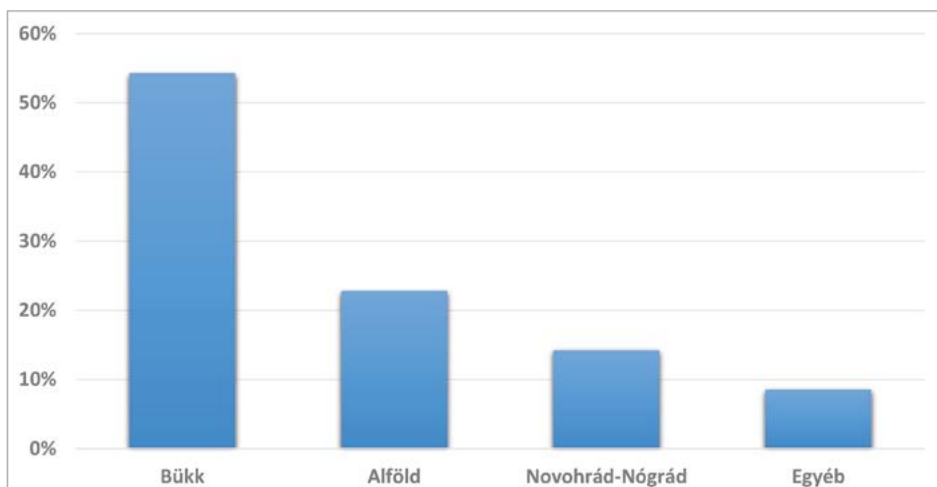
A jelentkezők közel 3/4 része szakmailag széles skálán végzett diplomás: tanító, tanár, agrár-szakember, jogász, orvos, 11 fő szakirányú (geográfus, geológus) képzettséggel rendelkezett, közülük öten doktori fokozatot szereztek. Meglepőnek tűnhet a 30%-nál kevesebb szakmai végzettség, de a kérdőívből, interjúkból kiderült, hogy a többség tudatosan érkezett. Hobbijuk, kiegészítő munkájuk vagy éppen jövőbeni terveik a természeti programokhoz, túravezetéshez kötődnek, az „egyszerű” érdeklődőket is a túrázás a természet megismerési vágya inspirálta.

A korosztályos eloszlás (4. ábra) véleményünk szerint tükrözi a lazuló családi kötöttségeket, illetve a résztvevők részéről a feltételezett fizikai elvárásokat. Egy fő tartozott a WHO által finomított KSH beosztás alapján az éppen áthajló (60 évnél idősebb), csak öt fő az idősödő felnőtt (50-59 év) kategóriába. A 60% felnőtt több mint fele az idősebb decilisbe (40-49 év) esett. A résztvevők ötödét adó fiatal felnőttek között jórészt frissen végzett vagy végzős tanárszakos egyetemisták, és kissé meglepő módon fiatal gyermekes családok is vállalták a terepi nehézségeket. Beilleszkedésüket és a tanfolyam gördülékenységét egyaránt mutatja, hogy sikeresen be is fejezték azt. Egy fő végzős középiskolásként szerzett oklevelet.

A területi eloszlást a geoparktól való lakóhelyi távolság alapján vizsgáltuk (5. ábra). A Bükk-vidék Geopark területén él a résztvevők közel 2/3-a, 85% a Bükk hegységben. Érdekes, hogy Miskolcra többen érkeztek, mint a park igazgatási központjából, Egerből és Felsőtárkányból. A szomszédos Novohrad-Nógrád Geoparkból öt fő jelentkezett, közülük egy fő határon túlról. A kiírás eredetileg az ott zajló terepi oktatást is kilátásba helyezte, amely a járvány miatt végül csökkentett tartalommal és időben valósult meg. A természetjáró szervezetek jövőbeni bevonási lehetőségét jelzi, hogy a résztvevők ötöde Debrecen-Hajdúszoboszló térségéből egy-egy túraszervezet túra-vezetői közül, egy fő pedig a Bakony-Balaton Geopark geotúra-vezetőitől jött.

4. ábra A geotúra-vezető tanfolyam résztvevőinek korosztályos eloszlása
 Forrás: saját szerkesztés

5. ábra A geotúra-vezető tanfolyam résztvevőinek lakóhely szerinti eloszlása
 Forrás: saját szerkesztés

Az interjúk során motivációjukat, a geoturizmussal kapcsolatos elképzeléseiket és a képzési elemekkel kapcsolatos véleményüket mértük fel. A Bükki Nemzeti Parknak az volt az igénye, hogy széleskörű információkat kapjanak a geoparkok rendszeréről, a Bükk-vidék Geoparkról és a Novohrad-Nógrád Globális Geoparkról. Túravezető, egészségügyi és földtudományi tudásunk alapján ezeket kiegészítettük a természeti környezetben valószínűsíthető rizikófaktorok megismertetésével: előrejelzések, figyelmeztetések

megértése (ivóvíz, időjárás, vadállatok), outdoor baleseti helyzetek, eltévedés megoldása, cselekvés veszélyes időjárási helyzetben stb., továbbá a környezeti nevelés és turisztikai fenntarthatóság témakörével.

Az 50 órás időbeli keretet a megbízó írta elő. A Covid19-járvány korlátozásai, valamint a nagyobb elérés miatt a 24 órás online előadást hatórás bontásokban, négy egymást követő szombati napra terveztük 2021. június végén, amelyhez az alábbi tematikát alakítottuk ki:

- Földtudományi ismeretek:
  - földtudományi örökség, geoparkok, geoturizmus
  - a Bükk-vidék Geopark és Novohrad-Nógrád Globális Geopark természeti és természetjáró adottságai és geoértékei
- Általános természetjáró és oktatási ismeretek
  - túraszervezés, -vezetés és közösségépítés;
  - időjárási helyzetek felismerése és a helyes terepi viselkedés;
  - természetvédelem és környezeti nevelés;
- Képességfejlesztés
  - túravezetés, tájékozódás, földtudományi és kapcsolt értékek felismerése
  - bemutatás és ismeretterjesztés módszertana

A négy terepi nap szintén 24 órás foglalkozását hatórás blokkokban két egymás követő hétvégére szerveztük. Ennek ideje már július elejére és közepére esett, amikor a természetjárásban nem voltak járványügyi korlátozások, így a részvételt védettséghez és tünetmentességhez kötöttük. Az online előadásokat szervezési okokból két óra turisztikai balesetmegelőzési és elsősegélynyújtó gyakorlat egészítette ki a terepen. Mindkét hétvége első napját mi vezettük, a második napi gyakorlótúrát a résztvevők. Tartalmilag a Bükk két típusterületét mutattuk be. Elsőként a Bükkalja vulkanizmushoz kötődő értékeit a cserépfalui Ördögtorony tanösvényen, kiegészítve a Dél-Bükkre jellemző mészkővel és ősemberbarlanggal. Második alkalommal a klasszikus karsztos formakincséről ismert Bükk-fennsíkon zajlott az oktatás az alábbiak szerint:

- Földtudományi elméleti ismeretek gyakorlati bemutatása,
  - általános földtani-természetföldrajzi jelenségek jellegzetességei
  - a Bükk-vidéket alkotó fő kőzetek és terepen látható tulajdonságaik
  - a földtudományi értékekhez kapcsolódó tájértékek ismeretei
  - az aktuális időjárási események terepi jellemzői
  - földtudományi értékek és a táj fotódokumentálásának gyakorlati fogásai
  - ismeretek, készségek közös gyakorlása, a vonzerők élményszerű bemutatása
- Természetjáró túravezető situációs gyakorlatok:
  - túraszervezés, (tematikus) útvonaltervezés
  - terepi tájékozódás, útvonalvezetés
  - közösségépítés és túravezetés
  - terepi elsősegély ismeretek
  - környezettudatos gondolkodás és ezen szemlélet átadási képessége
  - a különböző célközönség igényeinek felismerése

Az élményszerű geotúra-vezetés jelentőségét Michalkó (2010) tanulmánya alapján kulcsmotívumnak tekintettük. Ezalatt azt értjük, hogy a földtudományi örökség megismertetése izgalmas narratívával történjen, hogy minél több résztvevőt megérinthessen a képződmények esztétikai értéke, megértse és felismerje a látható információkból a természeti folyamatok működésének alapjait és az emberiség életében betöltött szerepét. Az információátadás módszereit a gyakorlótúrák első napján mutattuk meg, a terepen előforduló turizmusbiztonsági helyzeteket a résztvevők szituációs játékokban gyakorolták. A veszélyes időjárás szimulációja egy nyári zivatar képében valós helyzetben tette próbára a képességeket és az új tudást.

A tanfolyam újszerűsége oktatói oldalról is hozott új tapasztalatokat. A sokszínű képzettség, természetjáró és egyéb szakmai jártasság olyan hallgatói ismereteket is a felszínre hozott, amelyek az oktatóktól nem hangzottak el. A közösségépítő terepi programokon szakmai tudáselemek (hidrológia, néprajz, orvosi ismeretek stb.), speciális képességek (régészet, tájgazdálkodás, gasztronómia, gyógy- és fűszernövények ismerete stb.) váltak közössé, bizonyítva a közösségfejlesztés szerepét, amelyet a helyi kapcsolatok kiépítésében is kamatoztatni lehetne (3. fotó).

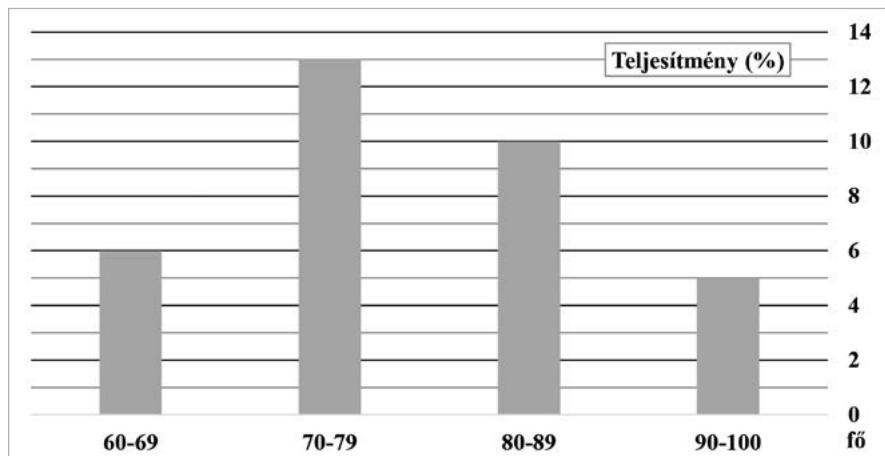
A geotúra-vezető tanfolyam az idegenvezetői végzettség megszerzéséhez hasonló vizsgával zárult. Az elméleti ismeretanyagot egy 100 pontos online, időkorlátos teszttel ellenőriztük. A képességek fejlődését és a gyakorlati ismereteket gyakorlótúrára mértük. A dolgozat nemcsak hagyományos választásos tesztfeladatokból állt, hanem vizuálisan felismerhető információkra, alapösszefüggésekre is rákérdeztünk. A kiértékelés automatikusan történt. A gyakorlati vizsga 2-3 fős bizottság kíséretében zajlott, ahol a geotúra-vezetők 8-10 fős csoportját, az aktuális vizsgafeladatot végrehajtó jelölt vezette a túra

3. fotó A Bükk-vidék Geopark első tanfolyamot végzett geotúra-vezetői
 Forrás: Sütő László felvétele, 2021

egy-egy szakaszán. A vizsgáztatók nemcsak a geóértékekhez tartozó ismeretterjesztés minőségét, hanem a túravezetés során zajló kommunikációt és a tájékozódási elemeket is figyelembe vették. Az előre megadott útvonalról geotúra-tervet kellett elkészíteni és a vizsga előtt leadni.

Az összesített vizsgaeredmény alapján a résztvevők egyik fele az első, másik fele a második kvartilisbe esett, de utóbbiak 2/3-a is 70%-nál jobb teljesítményt ért el (6. ábra). A gyakorlati vizsgarész minden esetben jobban sikerült az elméletnél.

6. ábra A geotúra-vezető tanfolyam résztvevőinek összesített vizsgaeredménye

Forrás: saját szerkesztés

Következtetések

A Bükk-vidék Geoparkban megszervezett első geotúra-vezető tanfolyam végzettjei mind motiváltak a táji értékek megismerése és megóvása iránt. A tanfolyammal kapcsolatos elvárásaikat a szófelhő mutatja be (7. ábra).

Az előadások és a gyakorlatok tartalmi oldalról általában megfelelték a résztvevőknek, de az 50 órás képzés mindkét részét rövidnek találták. Elméleti oldalról bővítenék, módszereiben a gyakorlatias ismeretátadás felé tolnák el az előadásokat is, azon módszerekkel, ahogy továbbíthatják a geopark látogatói számára.

Az online előadások elfogadottsága ugyanakkor Jarrat (2020) és Alvarez-Sousa – Paniza Prados (2020) tanulmányai alapján rávilágított egy járványhelyzetben jól alkalmazható geoturisztikai innovációra is. Részleges korlátozások esetén a vonzerőkhöz részben ma is használt QR kódok segítségével virtuális túravezetés szervezhető a kiscsoportos vagy egyéni bejárások során. Lezárások idején ezekre vagy kihelyezett webkamerákra alapozva virtuális geotúrával lehet fenntartani a geopark utáni érdeklődést és esetleg bevételt teremteni. Mindez korlátozások alatt is lehetőséget teremt a fenntarthatósági elvek edukációs célú közvetítésére.

Irodalom

- Alvarez-Sousa, A.–Paniza Prados, J. L. (2020): Visitor management in World Heritage Destinations before and after COVID19, Angkor. *Sustainability* 12(23):9929. <https://doi.org/10.3390/su12239929>
- Bedő, G.–Csepregi, I.–Szurkos, G. (2006): A földtani természetvédelem kialakulásának és hazai történetének rövid áttekintése a természet védelméről szóló törvény elfogadásáig. *Acta GGM Debrecina* 1:107–121.
- Benkhard, B. (2021): Túrázók a Pilis és a Visegrádi-hegység területén: a megközelítés problémája. *Turizmus Bulletin* 21(3):5–13.
- Brilha, J. (2016): Inventory and quantitative assessment of geosites and geodiversity sites: a review. *Geoheritage* 8:119–134.
- Budai, T.–Gyalog, L. (2009): *Magyarország Földtani atlasza országjáróknak*. Magyar Állami Földtani Intézet, Budapest.
- Dowling, R. K. (2010): Geotourism's Global Growth. *Geoheritage* 3(1)1–13.
- Dowling, R. K.–Newsome, D. (Eds.) (2006): *Geotourism*. Elsevir Ltd, Oxford.
- Everingham, P.–Chassagne, N. (2020): Post COVID-19 ecological and social reset: Moving away from capitalist growth models towards tourism as Buen Vivir. *Tourism Geographies* 22(3):555–566. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1762119>
- Gellai, M.–Baross, G. (1995): Fejezetek és gondolatok a földtani természetvédelem kialakulásáról, tartalmáról (és mai helyzetéről), avagy a hazai földtani természetvédelem 569 éve. *Földtani Közöny* 125(1–2):149–165.
- Grant, C. (2010): *Towards a typology of visitors to geosites*. Paper presented at the Second Global Geotourism Conference, Making Unique Landforms Understandable. Mulu, Sarawak, Malaysia, April, 2010. pp. 17–20.
- Gray, J. M. (2008): Geodiversity: developing the paradigm. *Proceedings of the Geologists' Association* 119:287–298.
- Hose, T. A. (2000): European geotourism – geological interpretation and geoconservation promotion for tourists. In Barretino, D.–Wimbledon, W. P.–Gallego, E. (Eds.): *Geological heritage: Its conservation and management*. Instituto Tecnológico Geominero de Espana, Madrid. pp. 127–146.
- Jarratt, D. (2020): An exploration of webcam-travel: Connecting to place and nature through webcams during the COVID19 lockdown of 2020. *Tourism and Hospitality Research* 21(2):156–168. <https://doi.org/10.1177/1467358420963370>
- Keller, K.–Kaszás, N. (2022): Sikerek és bukások – A turisztikai vonzerők üzemeltetőinek stratégiaváltása a koronavírus-járvány idején. In Michalkó, G.–Németh, J.–Birkner, Z. (szerk.): *Turizmusbiztonság, járvány, geopolitika*. Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közhasznú Non-profit Kft., Budapest. pp. 71–85.
- Kiss, K.–Hegedüs, S.–Fekete, R. (2021): „Maradj szépen otthon!” – Az X-, az Y- és a Z-generáció szabadidősport-fogyasztási szokásai a COVID-19 pandémia tükrében. *Marketing & Menedzsment* 55(4):51–60.

- Kim, Y. J.–Cho, J. H.–Park, Y. J. (2020): Leisure sports participants' engagement in preventive health behaviors and their experience of constraints on performing leisure activities during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychology* 11:589807.
- Lóczy, D. (ed) (2015): *Landscapes and landforms of Hungary*. Springer, Heidelberg.
- Mátyás, Sz. (2022): A nemzetközi integrációk és világszervezetek viszonya a koronavírus-járvány gerjesztette turizmusbiztonsági deficithez. In Michalkó, G.–Németh, J.–Birkner, Z. (szerk.): *Turizmusbiztonság, járvány, geopolitika*. Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közhasznú Non-profit Kft., Budapest. pp. 9–21.
- Michalkó, G. (2016): *Turizmológia - Elméleti alapok*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Michalkó, G. (2010): *Boldogító utazás*. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest.
- Michalkó, G.–Németh, J.–Birkner, Z. (2022): Lezárástól az újraindulásig: a COVID19 járvány hatása a magyar lakosság utazásaira és a turizmusbiztonsággal kapcsolatos percepcióira. In Michalkó, G.–Németh, J.–Birkner, Z. (szerk.): *Turizmusbiztonság, járvány, geopolitika*. Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közhasznú Nonprofit Kft., Budapest. pp. 115–127.
- Németh, K. (2022): Fenntarthatóság a koronavírus árnyékában, a zöld turizmus új lehetőségei és kihívásai. In Michalkó, G.–Németh, J.–Birkner, Z. (szerk.): *Turizmusbiztonság, járvány, geopolitika*. Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közhasznú Nonprofit Kft., Budapest. pp. 167–179.
- Robinson, A. M. (2008): *Geotourism: Who is the geotourist?* Inaugural National Conference on Green Travel, Climate Change and Ecotourism, Adelaide SA.
- Rózycka, M.–Migoń, P. (2018): Customer-oriented evaluation of geoheritage – on the example of volcanic geosites in the West Sudetes, SW Poland. *Geoheritage* (10):23–37.
- Sütő, L.–Baranyi, K.–Baráz, Cs.–Holló, S.–Homoki, E.–Nagy, Á. Cs.–Gasztonyi, É. (2020): A Bükk-Vidék Geopark földtudományi értékeinek értékelése. In: *Társadalomföldrajzi folyamatok Kelet-Közép-Európában: Problémák, tendenciák, irányzatok*. Tanulmánykötet. Nemzetközi Földrajzi Konferencia Beregszász, 2020. Március 26–27. pp. 585–593.
- Sütő, L.–Homoki, E.–Kozics, A.–Utasi, Z.–Havasi, N.–Sz. Anderko, A.–Patkós, Cs.–Rázi, A.–Scheili, Zs.–Földes-Leskó G.–Sütő, P. (2022): *Geoparkok és geotúra-vezetés alapismeretei – a Bükk-vidék és a Novohrad-Nógrád Geopark példáján*. Bükki Nemzeti Park Igazgatósága, Eger. https://www.bnpi.hu/msite/194/x57588_geoparkok_hu.pdf
- Szepesi, J.–Ésik, Zs.–Soós, I.–Novák, T. J.–Sütő, L.–Rózsa, P.–Lukács, R.–Harangi, Sz. (2018): Földtani objektumok értékminősítése: módszertani értékelés a védelem, bemutatás, fenntarthatóság és a geoturisztikai fejlesztések tükrében. *Földtani Közlöny* 148(2):143–160.
- Tardy, J. (szerk.) (2021): *Geoparkok Magyarországon*. Magyar Természettudományi Társulat, Budapest.
- Tardy, J.–Szarvas, I. (2008): A Yellowstone-tól a geoparkokig: Új esély a földtudományi értékek védelmére. *Természet Világa* 139:9–13.
- Vujičić, M. D.–Vasiljevic, D. E.–Markovic, S. B.–Hose, T. A.–Lukic, T.–Hadzic, O.–Janicevic, S. (2011): Slankamen villages preliminary Geosite Assessment Model (GAM) and its application on Fruska Gora Mountain, potential geotourism destination of Serbia. *Acta Geographica Slovenica* 51(2):361–377.

Online források

- Linden, G. (2021): A természetbe vágyó utazók megértése. *Click.Magazine – Trendek és elemzések*. <https://partner.booking.com/hu/click-magazine/trendek-%C3%A9s-elemz%C3%A9sek/term%C3%A9szetbe-v%C3%A1gy%C3%B3-utaz%C3%B3k-meg%C3%A9rt%C3%A9se> (letöltve: 2022. november 29.)
- Patkós, Cs.–Varró, B. (2015): *Képességalapú közösségfejlesztés*. Agria Geográfia Alapítvány, Eger. <http://www.agriageografia.hu/dok/EgerABCDnyomda.pdf> (letöltve: 2022. szeptember 1.)
- Szerdahelyi, K. (2021): *Milyen lesz a turizmus a pandémia után?* <https://turizmus.com/desztinaciok/turizmus-a-pandemia-utan-1173654> (letöltve: 2022. január 31.)
- Turista Magazin (2022): *2021-ben rekordot döntött a teljesítők száma*. <https://www.kektura.hu/hir/2021-ben-rekordot-dontott-a-teljesitok-szama> (letöltve: 2022. szeptember 11.)
- UGGp (UNESCO Global Geoparks) (2021): *How to become a geopark*. <https://en.unesco.org/global-geoparks/how-to-become-geopark> (letöltve: 2022. március 31.)